

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1940**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1940

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

Omslaget efter fotografier av Lennart af Petersens. Första sidan avbildar den på Skansen resta runstenen från Norslunda by, Norrsunda socken, Uppland. Sista sidan återger ett prov på tillverkningen vid Glashyttan på Skansen.

Tryckt hos

Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1940

SIKFESTEN I KUKKOLA

EN FISKFEST MED FORNTIDA ANOR

av John Granlund

Sikfesten i Kukkola by firas söndagen efter Jakobsdagen och återkommer årligen vid samma tid. Eftersom sikfesten firas på en söndag, har den fått namnet siksöndagen.

Kukkolaforsen, även kallad Jylhä fors, är en av de större forsarna i Torne älv, belägen cirka 1,8 mil från älvmynningen. Älven är där jämförelsevis smal och forsen strid. I äldre tid, då vattendragen utgjorde den huvudsakliga förbindelseleden uppåt landet, fingo forskarlarna eller som de under 1700-talet kallades, styrmännen, bära båtarna förbi forsen.

Siken är en höstlekande fisk. Ankomsttiden till de norrländska älvarna varierar något men infaller vanligen i mitten av juli, ehuru det har hänt, att sikkångsten har kunnat börja redan i början av månaden. Ett undantag är att fisket måste uppskjutas till in i augusti, så att siksöndagen framflyttas. I regel har så mycket sik funnits, att byamännen kunnat hålla sin siksöndag den sista söndagen i juli.

Själva sikkångsten är till synes ytterligt primitiv. Siken fångas med en häv, som består av ett över 6 m långt träskaff, vilket avslutas med en i båge eller oval böjd trägjord, vid vilken själva den finmaskiga mörkfärgade nätduken är bunden. Håvens vidd är cirka 60 × 90 cm och djupet åtskilligt över 1 m. Det är det viktigaste fångstredskapet, i princip uråldrigt, och i vårt land alldeles särskilt förbundet med fångst av olika sikkarter (se t. ex. Sigfrid Svensson i Grudbo, en byundersökning).

Fiskaren måste känna både sikens vanor och botten synnerligen väl, eftersom han inte ser den fisk, han håvar efter.

Fångstmännens färdighet och "tur" verkar intuitiv, en följd av många seklers erfarenhet. En av reglerna är, att håven sänkes ned nära botten bakom stenar, där man väntar att siken står och vilar sig under färden uppför forsen. Men det viktigaste är kännedom om ett tiotal olika namngivna gropar i älvbotten, som siken plägar söka upp. Enligt en gammal gumma på ålderdomshemmet kunde man förr få ända till 3.000 à 4.000 sikar på ett dygn, men när jag besökte Kukkolaforsten 1933 blev fångsten den dagen bara 320 sikar. En del äldre uppgifter från mitten av 1800-talet uppgiva en medelfångst för säsongen belöpande sig ungefär på 20.000 sikar. Dessa äldre uppgifter äro av intresse därför, att det konstaterats, att flodfisket allmänt försämrats.¹ Ingen kan undgå att känna detta fiskes särregna spänning. Står inte en oförvägen finne på en slipprig sten mitt ute i forsen och håvar in sik efter sik och lägger i korgen! Det känns plötsligt kallt mitt på dagen. Måsarna skrika högljutt högt över huvudet. Olyckor äro inte alldeles sällsynta. De gamla berätta ännu om en yngling, som strömmen förde bort. Endast håven återfanns.

Man har anledning misstänka att försök tidigt gjorts att bygga ut bryggor i forsen för att öka fångstmöjligheterna. Den väldiga brygga, som nu användes, kallad sikpata, är en tväryggad strandpata, ett imponerande byggnadsverk, som för den oinvigde ter sig som ett förvirrande gillerverk av pålar (jämför U. T. Sirelius, Finlands folkliga kultur och S. Ekman, Norrlands jakt och fiske). Går man ut på den jämna bro, som bildas av de tvärgående stängerna i patan, och ser ned i den strida forsen, anar man en genialitet i den skicklighet, varmed denna väldiga brygga år efter år på nytt bygges ut från stranden 80

¹ Efter år 1934 är försäljningen omorganiserad och inkomsten av fångsten för 1938 ställer sig på följande sätt: Sikfisket 10.755 kronor, laxfisket 1.579 kronor; härav avgår utgifter för dagsverken vid fiskets iordningsställande samt under den tid fisket pågår underhåll och anskaffande av redskap m. m. till ett belopp av 5.445 kronor 64 öre. Utdelningen till medlemmarna i fisket belöpte sig till 90 kr. pr åttondels mantal.

Bild 1. Hevospatan i Kukkolaforsen, nu även kallad Väenpato = folkpata, tillhör Kukkola byamän gemensamt. Foto I. Granlund 1933.

Bild 2. Hevospatan. I luckorna i spärrvirket till vänster å bilden sitta tinor. Dessa vittjas av fångstmännen under sikfisketiden 2 gånger dagligen. Tio tinor äro vanligen i funktion under sikfisket. Foto A. Hedling.

famnar i längd. Såväl att "slå ut" som att "ta in" patan är givetvis ett gemensamhetsarbete som kräver stora uppoffringar i tid och material. Visserligen användes i den mån det är möjligt samma virke år efter år, men t. ex. år 1938 voro utgifterna för patvirke icke mindre än 400 kronor och 42 öre.

De bärande elementen i patan äro de båda parallella stockrader, som vilande på bockar sträcka sig från stranden ut mot älvens mitt. Bockarna bestå av saxade pålar nedslagna i älvbotten med toppändan nedåt. Gångbräderna ligga tvärs över patan och vila på dessa stockrader, men mot land ligger en och annan gångbräda även längs med patan. Gångbräderna ute på bryggan äro belastade med stenar. Mot söder är patan spärrad med resvirke utom på de ställen där tinorna, d. v. s. ett slags mjärdar, sättas ned.

På bild 1 synes hur en enkel arm går ut från patan och följer landsidan nedåt. Ehuru en del sik fångas i tinorna, sker den väsentliga fångsten dock med hån. Patan och dess armar äro bryggor för fiskarna, men man kan få se fångstmän överallt i forsen, ute i båtar längre ned i lugnvatten och ute på stenar där forsen virvlar.

Sikfångsten har gammal hävd vid Jylhäforsen. Nu användas två pator för byns räkning och en för enskilt bruk. Den pata, från vilken fisket bedrives, återfinnes på en förteckning över patorna i Torne älv redan år 1649. Den kallas här Hefwospatan och dess förlängning Karinpatan. Den är emellertid då tillika med pator på västra sidan skattlagd för laxfiske och försedd med kronans stämpel. Var dess funktion således en annan vid denna tid? År 1770 var det allvarliga strider mellan kronan och intressenterna i Kukkolafisket. Beträffande Hevospatan hävdade byamännen, att de i denna pata idkade sikfiske och yrkade, att ifrån Jakobsmässotiden, då detta fiske infölle, få komma i besittning av patustället. Kungl. Maj:t fäste emellertid inte avseende härvid utan fastslog, "att sikfisket inte borde hindra ett för kronan och allmänheten indrägtigare laxfiske". Av andra källor veta vi, att Kukkola byamän å sin sida lämnade detta utslag utan avseende och tvisten fortsatte. Men vi ha tidigare

Bild 3. Fiskebodar. Klocktornet kallades före 1886 "den röda boden", då den ensam var målad. Foto A. Hedling.

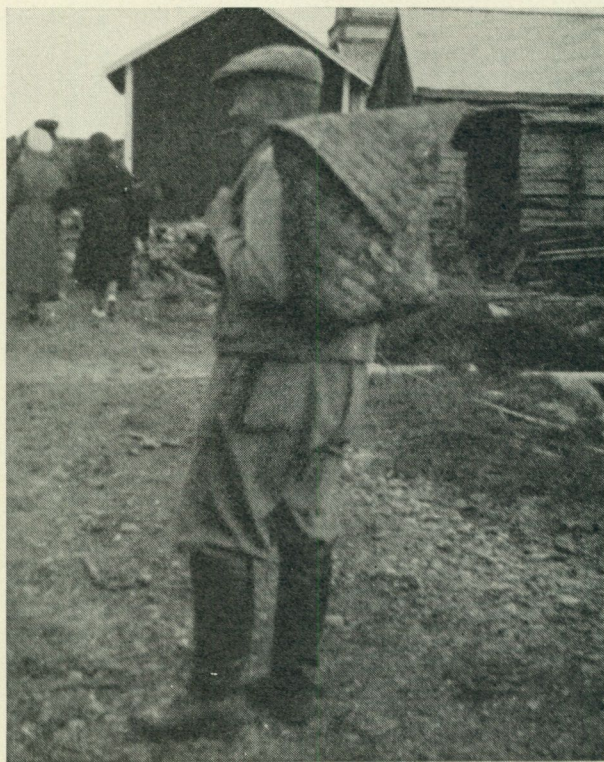

Bild 4. Från sikfesten vid Kukkolaforsen 1933. Näverkonten rymmer don för rensning av siken. Foto B. Laquist.

bevis för denna sikpata. År 1704 uppstod inbördes tvist mellan intressenterna i Hevospatans förlängning, den s. k. Karinpata. Vid rättegången framkom, "att denna omtvistade Karin Pata, som står uthi forssen warit af begynnelsen en Sijk pata, der på Man nu begynt att bruka efter Lax..." Sikfisket och laxfisket ha givetvis aldrig av naturen stått i någon motsättning till varandra, men därigenom, att fiskets beskattning skärptes först under Vasatiden och sedan successivt under 1600-talet och att skatt till Kronan, s. k. stadga, utgick i tunnor och lispund lax, ledde utvecklingen till, att laxfisket blev ett regale, vars utövande ensidigt tillgodosågs och ledde till långvariga strider, ytterst beklämande att ta del av på grund av den bristande förståelse, som kronans representanter ofta lade i dagen.

Det för oss avgörande är emellertid vad redan Anders Hel-lant påpekade i Vetenskapsakademiens handlingar år 1745: "Efter S:t Jacobi tid eller mot slutet av Julii månad vill laxen intet mera stiga uppföre Elfvarne fast denna tiden litet ändrar sig efter fiskens tidigare eller senare ankomst och uppgång om åren." Jakobsdagen har alltså blivit den märkesdag, som kom att beteckna intervallen emellan det egentliga laxfiskets upphörande i patorna och sikens ankomst. Det är detta som bildar utgångspunkten för det festfirande och förklarar tidpunkten för den fest, som jag nedan vill försöka skildra sådan jag själv upplevde den.

Mina följeslagare och jag kommo till festplatsen från en sidoväg, som tar av från stora landsvägen. Där var redan mycket folk samlat. Första intrycket var en kyrkbacke med alla dessa hälsande och samspråkande människor mellan klocktornet och bodarna nere vid forsen. Glada igenkännanden från folk i de gårdar vi tidigare besökt lyfte av oss främlingskänslan och fingo oss att uppgå i församlingen. Vi hade ju i själva verket inbjudan hit från varje gård vi besökt. Klockan i tornet visar halv åtta eftermiddagen sommartid. Några yttre arrangemang som tyda på fest äro inte vidtagna, om man bortser från att J.U.F.-föreningen häruppe sedan år 1929 har ett par salustånd något litet söder om fiskebodarna. Vid en rundvandring antecknade jag

utom klocktornet, bild 3, som är ett slags gemensamt magasin, där fisken förr förvarades och fördelades, fyra äldre bodar. Varje bod hade flera ägare. En "fiskekåta", inredd med sovlavar och plats för 12 man och försedd med ytterst ålderdomlig eldhärd, var också hela byns egendom, bild 6. Dessutom visades mig några byfiskebåtar. För en 60 à 70 år sedan voro här, utom de båda gemensamma byggnaderna, uppförda sjutton s. k. fiskebodar för privat bruk. På denna plats upprullade sig det rörliga folklivet. Att taga sig in i det hus där fisken just håller på att fördelas, är omöjligt. Av de kringstående, främst vår utomordentlige ciceron herr Leo Lahti, återgives emellertid vad som där försiggår. Delningen är en dagligen återkommande procedur och måste äga rum oavsett festen. Tre huvudregler gälla vid fördelningen, som ta sikte på främst tre agerande parter: ägarna, de aktiva fångstmännen och de bästa sikarna. Ägarna äro alla skattlagda gårdar i Kukkola by, efter vissa modifieringar sammanlagt tio mantal, fem i vardera byhalvan. De flesta gårdarna äro numera bråkdelar av ett fjärdedels mantal. Ingen bonde äger mer än cirka $1/3$ mantal. Var byhalva sänder vartannat dygn ut tio fångstmän, d. v. s. två delägare som stå i tur att fiska från varje mantal. Det är rimligt att arbetaren först och främst skall ha sin lön och håvkarlen får en stor sik per dygn, vanligen den största. Denna sik kallas "håvsiken" och tillkommer honom, som håller redskapet. Det sägs att han förr också fick en mindre sik, kallad "steksik". Den andra regeln är att varje fångstman erhåller tio stora sikar ur fångsten för dygnet, alltså de hundra bästa sikarna. Den som står i tur att fiska kan leja fångstman för sig mot betalning men behåller lönesikarna själv. Resten skall fördelas mellan alla delägarna och härvid tillämpas den tredje regeln. Siken delas av förmannen för fångstmännen i fem högar, alltså en för varje mantal. En av gubbarna "tittar åt skogen", d. v. s. vänder sig om; delningsmannen frågar då i det han pekar på en av fishögarna: "Vems är detta mantal?" Han får då till svar namnet på huvudgården, ty till ett mantal räknas närboende grannar eller befryndade gårdar eller på annat sätt sam-

hörande på grund av tradition. Sedan få alla de gårdar som höra till mantalet fördela högen sins emellan efter skatten. För enkelhetens skull är varje mantal uppdelat i 8 skatteören och gårdarnas skatt varierar från 3 till $\frac{3}{4}$ öres skatt. Det går bra med de fyra högarna, men med den femte tillkommer en svårighet. De enskilda ägarna inom detta mantal vilja dela efter rök, en gammal kvarleva från den tid då byn var indelad i fyrtio rökar. Rök är hushåll, "med särdeles huus och hemwisten, samt bruk(ande) eenskyldt Kopp och Kaar", en indelning, som i synnerhet tillämpats ifråga om kommunala utskylder m. m. Man räknar således fyra rökar på detta mantal och delar sikhögen i enlighet härmed först i fyra delar. Sedan delas dessa inbördes mellan ägarna.

Att fångstdelningen äger rum vid sikfesten har sin betydelse för allmänheten även i så måtto, att fångstmännen som få sin betalning i sik, passa på att bekvämt avyttra vad de själva ej behöva. Det sades också att flera besökare voro ditkomna för att göra inköp av sik för vintern. En viss karaktär av marknad kan ej heller fränkännas festen. Men bortsett från detta vilja mina sagesmän göra gällande, att sikfesten förr mera var en riktig byfest. Men härtill kommer att Jakobssöndagen sedan gammalt varit s. k. kyrksöndag, vilket gjorde sitt till att även vänner och fränder från grannbyarna lockades till sikfesten efter kyrkbesöket. Ingen annan än Kukkola byamän äger rätt att fiska siken i Jylhäforsen. På Hacksells karta år 1741 (Lantmäteristyrelsen) angives beträffande vår pata: "69, 70 Hefvos och Kari pator i Likamåtto Kuckula Västra byalag tillhörig och af uråldrig tid brukad på det stället, hwarest den nu inrättad befanns samt uti 1649 års Patu Längd anför." Att byn i fråga om denna pata är delad i två fiskelag, är också ett gammalt drag. År 1741 funnos visserligen flera pator, men dem som hela västra byalaget (östra byalaget gick förlorat genom freden med Ryssland 1809) hade gemensamt, nyttjade varje "lagbrorskap" ett dygn i sänder. Att fördelningsgrunden var "skatten" har likaledes gammal tradition. År 1704 finna vi detta omnämnt i häradsrättens protokoll. Då intages i protokollet en "frivillig

ingången förening" eller vi kunna snarare säga en fiskebyordning för västra delen av Kukkola by. Här anföres bl. a.: Om någon bonde icke deltog i arbetet, t. ex. med virkes framdragande m. m. "miste [han] sin Lått och andeel af Afwelen så länge och till dess them är till fyllnadtt betalt och till godo kommit som wärket framskaffat samt arbetet giordt och fullkombnat"; fyra uppsyningsmän eller föreståndare för fisket tillsattes, "hwilka skohla rätta härutinnan alt hwadh skiähhligt är, samt inseende hafwa att alt riktigt och rättwyst bör tillgå så medh arbete och wärketz tillförsel och Uthsläende som afwelens deelingh och proportionerad, efter hwars och eens Lått och andeel i byy." Fisket var således reglerat inom en fast ram dels utåt mot Kronan, som skulle ha sin skatt i saltad lax för fisket, dels inåt, bönderna emellan. Samma delningsgrund finna vi också bland annat i häradsrättens protokoll åren 1685 och 1676. Det är i första hand arbetet med patorna, deras anläggning och underhåll, som framtvingat denna delningsgrund och således satt fisket och fångstfördelningen i direkt beroende av den med jordränta skattlagda gården. Men denna organisation är böndernas egen och återfinnes i flera olika variationer (jämför förf. i Gruddboboken); den har sitt intresse helt inom ett byalags, en sockens eller ett bygdelags ram. Häradsrätten är i varje fall likgiltig inför fördelningsgrundens art.

Är Kukkola byalag jordbrukare och fiskare eller fiskare och jordbrukare? Detta är den fråga, som närmast inställer sig för den, som vill ha ett rätt grepp om sikfesten. Gerd Enequist har i en klarögd uppsats i Ymer 1935 visat, "att Tornedalens huvudnäring är fiske, ej jordbruk, som man av nutida förhållanden frestas att tro". Detta är riktigt, men Vasatidens införande av grundskatt på hävdad jord — åker och äng — spelade dock som jag visat en större roll än den blott och bart kamerala och ledde konkret sagt inom kort till att socialt, rättsligt, delvis även administrativt råder bonden, men ekonomiskt råder fiskaren; dock har ingen rätt till fiske, som inte är bonde.

Men vi gå vidare på festplatsen.

Här kommer en man med näverkont på ryggen, som inne-

håller don för rensning av siken, bild 4. Han slår upp sina bopålar alldeles nere vid patan och börjar rensa sik till försäljning (jämför bild 7). Siken är nyfångad. Först rensas den och sedan fjällas och sköljes den; så tar mannen en iordningställd pinne och sticker den från stjärtsidan upp i siken. Siken får en 10 skåror på var sida och är färdig att bjudas ut, bild 7. En sådan sik om ett par kilogram betingar ett pris av 2: 50 à 3 kr. Som en jämförelse kan nämnas att år 1874 kostade färsk sik 3: 25 kr. för 20 skålpund, vilket ansågs dyrt, då priset förut varit 2: 25 à 2: 50 (Norrbottens Kuriren). Nu skall den stekas! Trängseln blir större och större på festplatsen och icke minst framför huset, där siken stekes. Det är det huset, där fångstmännen annars ha sin bostad. På eldpallen mitt på golvet brinner en stockeld, och i askgraven på båda sidorna om de brinnande stockarna stå sikarna på sina nerstuckna pinnar som stekarna på sina spett. På bänkarna runt väggarna sitter folk packade med blickarna riktade mot fiskarna och elden, bild 8. En och annan går upp och vänder sin sik eller för den närmare eller längre bort från elden. Det puttrar och fräser om sikarna och en angenäm doft förs ut till alla åskådarna, som trängas utanför den öppna dörren. När siken är färdigstekta, tar man den i pinnen som hela tiden tjänstgjort som handtag, doppar den i saltvatten, och nu kan måltiden börja. Det blir nu en vanlig syn att möta personer med både en och två nystekta sikar i händerna. I alla buskar utefter stranden finner man folk, som slagit sig samman i större eller mindre grupper och gjort det hemtrevligt för sig runt kokgropar; kaffet kokar och den medförda matsäcken dukas fram. Man står inte längre och tittar och pratar. Hela församlingen har fått något att göra, som den griper sig an med liv och lust.

Detta är tydligen festens höjdpunkt. Förr åt man den stekta siken utan något tilltugg och så sker också i dag på flera håll. Ungdomen och barnen fingo till sin oförställda glädje stekta gratis — så mycket de ville, sades det. Se på den lilla gumman, när hon nigande tar emot två stekta sikar! Stämningen varierar i de olika grupperna. Slutligen kommer jag till insikt om att det

Bild 5. Siken fångas med häv från patans sidoarm. Bebyggelsen i bakgrunden på andra sidan Torne älv tillhör den finska byn Kukkola. Endast kungsådran skiljer de båda byarnas pator åt. Foto I. Granlund 1933.

Bild 6. Sikfiskare äta middag i kåtan. Foto M. Eriksson 1922.

Bild 7. Siken rensas och iordningställes för försäljning. Foto B. Laquist 1933.

Bild 8. Sikarna stekas över öppen stockeld inne i kåtan. Från stjärtsidan har en pinne stuckits in i siken (jämför bild 7) och denna pinne står nersänkt i askgraven. Foto I. Granlund 1933.

Bild 9. Nystekt sik, färdig att ätas på siksöndagen 1933. Siken ätes utan hjälp av andra redskap än pinnen som man håller den med. Foto B. Laquist.

vilat något sakralt över denna måltid och för att förstå detta måste vi erinra oss tornedalingens sätt att umgås med den fångade siken. Det är ett långt kapitel, som här bara kan antydas. Förrådet skall ju räcka under hela den långa vintern. De "bekymra sig därför inte om, att den föda de äta är mer eller mindre läcker, men väl att den är kraftig. Somliga fiskar bultar man före kokningen med klubbor tillverkade av något starkt träslag. Andra låter man torka i solen och saltar dem, varpå de stötas och ätas råa. Detta är fallet med siken, som den kallas på folkets språk." Orden äro Olaus Magnus men äga sin tillämpning än i dag efter vad traditionen minns, ehuru enbart saltning numera är det huvudsakliga konserveringsmedlet.

Mellan denna sikfest och en fiskfest vid Kumo älv i Satakunda synes vara ett nära traditionssammanhang. Den sistnämnda är skildrad av F. Lähteenoja i Virittäjä II, 1886 sid. 127 ff. För sikfisket slås också här ut en pata. Siken fångas i tinor och med håv, dessutom också med not. Själva fiskfesten är dock icke fixerad till endast en dag utan äger rum flera söndagar efter varandra. Överensstämmande moment äro: festfirandets karaktär av byfest, gästers ankomst från främmande orter, här vanligen kvällen förut. Det myckna sikätandet har en slags magisk innebörd. Docent Kustaa Vilkuna, som påvisat denna fest för mig, har under sina uppteckningsresor funnit en folklig regel härför vid laxpator i Kemi och Torne älvar: "Patan ger inte om man inte äter". Andra moment visa upp smärre avvikelser t. ex. siken halstras uppfläkt och fastnaglad på ett trästycke eller som det heter "korsfäst" men siksoppa är vanligen huvudrätten. Den mest aktade gästen brukar då få sikhuvudet och romhylsorna. Efter den kraftiga måltiden börja stundom kapplöpningar eller annan tävling.

Hur gammal är sikfesten? Den går så långt tillbaka folklig tradition når och innevånarna i Kukkola by äro ovanligt traditionsfasta. Redan i början av 1870-talet hade det blivit ett mod att "resande sydbor" gästade Kukkolafisket. Det heter i en notis i Norrbottens Kuriren år 1874: "Såsom en raritet bjuda fiskrarne på nyss fångad sik, stekt på spett framför lågan i

deras rökstuga eller kåta." Sikfestens direkta motsvarighet är sikfesten på motsatta sidan älven. Hålla vi oss till de enskilda momenten i festen, så äro de var för sig enkla och flera av dem ofta förekommande i olika variationer bland primitiva fiskarfolk och ha avsatt spår till och med i deras sagor och myter. Men med de specifika momenten få vi vara försiktiga. Så har t. ex. Hans Findeisen i *Zeitschrift für Ethnologie* 1928 visat, hur hos vissa fiskarnomader bland de gammalsibiriska folkstammarna halstringen av fisk är mycket svagt utvecklad och på detta sätt tillredd fisk ingalunda en läckerhet, medan hos andra stammar stekningen av fisken tillgår på ett sätt som är helt analogt med det i Tornedalen brukliga. Ta vi sikte på andra integrerande festmoment, såsom åskådandet av fisket och marknaden, så ha dessa sina direkta motsvarigheter flerstädes även i vårt land, ehuru de icke ofta blivit föremål för skildringar i skrift. Överhuvud föreligger en påfallande brist på uppgifter om svenska arbetsfester utanför bondens traditionella med gillen förbundna arbetsavslutningar. Dock ha sådana fester förekommit, särskilt vid vinterfisket med not. Mest utförligt skildrad är den fest vid Hallbosjön i södra Södermanland, som Herman Hofberg beskriver år 1878 i *Skildringar ur svenska folklifvet*. Festen hade sin fulla glans på 1830-talet och byggde då på gammal tradition. Dagen bestämdes år från år i februari månad, då isarna voro säkra, och kungjordes genom täta budskickningar i kringliggande socknar, stundom även genom pålysning i kyrkorna, och nyheten spred sig även till städerna Stockholm, Nyköping, Norrköping, varifrån uppköpare infunno sig i mängd för att göra affärer i fisk. Jag lämnar ordet åt Hofberg: "— — Allt ifrån det Hakvarpet blev ett regale var allt fiske i Hallbosjön så väl strandägare som varje annan strängeligen förbjudet. Till följd härav, måhända även till följd av sjöns läge mellan tvenne större fiskrika vatten blev fisktillgången slutligen så ymnig, att vid det enda notdrag som gjordes under året, fångsten icke sällan uppgick till 1.500 à 2.000 lispund. Den ovanliga företeelsen av ett sådant fiske i en av landets småsjöar jämte det billiga pris vartill fisken såldes, samlade till Hakvarpet en

Bild 10. Folksamlingen på festplatsen vid siksöndagen 1933 blev till slut en kompakt massa. Foto I. Granlund.

Bild 11. I buskarna utmed älvstranden samlas folk i grupper och koka kaffe i kokgropar. Foto I. Granlund 1933.

mängd människor och föranledde en folkfest — — —. Enligt regel skulle fångsten skiftas i fyra lika delar: en till landshövdingen, en till notens ägare, en till arbetsfolket och en till strandägarne; men som fisket i gemenligen innehades på arrende av någon närboende lantbo blev det hans ensak att för varje gång träffa lämpliga överenskommelser." Även vid denna fest åt man ur medhavd matsäck. Medan ståndspersonerna åto i sina vagnar eller inkvarterade sig i kringliggande bondgårdar, "var allmogen icke heller överksam på sitt sätt. Överallt i strandkanten och skogsbackarna sågos grupper kring matknyten och matsäcksskrin, vilkas frusna innehåll nedsköljdes med den hembrända finkeln." Det råder en skillnad mellan denna fest vid Hakvarpet och den vid Kukkolaforsen. I det förra fallet börjar festen redan på morgonen och håller på till solnedgången, men det är först när solen begynt sjunka som noten drages upp, fångsten fördelas och säljes. Här är aldrig tal om att äta fisken på ort och ställe, utan "när något var fått sitt fiskkok i knytet eller vagnslådan var den officiella delen av festen slutad".

Marknaden och dess folknöjen har alltså blivit det väsentliga. Som vi sågo är det också dessa drag som tendera att få övertaget vid sikfesten i Kukkola. År 1519 besökte Olaus Magnus Torneå. Vi veta ej om han kom så långt upp för älven som hans karta angiver, nämligen Pello, men hans skildring av folklivet här uppe bär ögonvittnets prägel. Ofta citerad är hans skildring av de fester som här firas vid fiskets och jaktens början. Sikfesten vid Kukkola fors är en sentida kvarleva av dessa medeltida arbetsfester, som ha sina rötter i en gammal primitiv fångstkultur, sedermera reorganiserad till en regelrätt byfest och slutligen genom sydliga inflytanden anpassad till likhet med en mera allmän folkfest.